

קרשי המשכן

הקדמה
 עצי השיטים
 צד המזרח
 הקרשים - ביטוי לנצחיות האומה
 משפחת מררי
 קרשי המשכן - כיסוי הכבוד
 מחלוקת רבי יהודה ורבי נחמיה
 אדני הכסף
 האור הצפון
 בריחי הקרשים

הקדמה

בציווי על בניית המשכן מוצאים אנו שמבנה המשכן משלשה כיוונים היה בנוי מקרשים. לכאורה הבניה מקרשים היתה רק שהבנין יהיה ארעי, יחד עם יציבותו. אמנם בראותינו כי אף מקדש שלמה היו דפנותיו מעצים כפי שנאמר¹: "ויבן את קירות הבית מביתה בצלעות ארזים", מבינים אנו כי ישנה משמעות עצמית לקרשים שבמבנה המקודש. בעז"ה נשתדל להעמיק כפי אשר תשיג ידינו במשמעות הקרשים שבבית ה'. בספר שמות נאמר²:

ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים. עשר אמות אורך הקרש ואמה וחצי האמה רוחב הקרש האחד. שתי ידות לקרש האחד משולבות אשה אל אחותה כן תעשה לכל קרשי המשכן. ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה. וארבעים אדני כסף תעשה תחת עשרים הקרש שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידותיו ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידותיו. ולצלע המשכן השנית לפאת צפון עשרים קרש. וארבעים אדניהם כסף שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד. ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים. ושני קרשים תעשה למקצועות המשכן בירכתים. ויהיו תואמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת כן יהיה לשניהם לשני המקצועות יהיו. והיו שמונה קרשים ואדניהם כסף ששה עשר אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד. ועשית בריחים עצי שיטים חמשה לקרשי צלע המשכן האחד. וחמשה בריחים לקרשי צלע המשכן השנית וחמשה בריחים לקרשי צלע המשכן לירכתים ימה. והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה. ואת הקרשים תצפה זהב ואת טבעותיהם תעשה זהב בתים לבריחים וצפית את הבריחים זהב. והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר.

1. מל"א ו', ט"ו.
 2. שמות כ"ו, ט"ו - ל'.

עצי השיטים

כלי המשכן נעשו כולם (למעט הכיור³) מעצי שיטים. משמע אם כן שלעצים אין, לכאורה, משמעות עצמית אלא רק כחומר גלם לבניית כלי הקודש.

אמנם בפרשית קרשי המשכן מפרטת התורה כיצד יבנו קרשים אלו כחלק מתיאור המשכן עצמו. בקרשים אלו התורה מדגישה בדייקנות כיצד יבנו ומשמע אם כן שישנה חשיבות לעצים אלו אף כשאינם בונים כלי קודש. מכאן משמע כי ערך עצמי יש לעצים אלו.

נשתדל להתבונן על משמעות עץ השיטה.

הנביא מתנבא נבואת נחמה לעם ואלו הם דבריו⁴:

העניים והאביונים מבקשים מים ואין, לשונם בצמא נשתה אני ה' אענם אלוהי ישראל לא אעזבם. אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים. אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו. למען יראו וידעו וישימו וישכילו יחדו כי יד ה' עשתה זאת וקדוש ישראל בראה.

מול צרות ישראל עומדת עינה המשגיחה של ההשגחה העליונה ומונעת מעם ישראל להתייבש בצמא של הגלות. הנביא מבטיח כי ההשגחה לעם ישראל לא תיפסק "אני ה' אענם אלוהי ישראל לא אעזבם".

יציבותם של ישראל נמשלה פה לעצים החסונים ארז שטה וכו'. הנה מלבד שעץ חזק הוא ומתאים לבניה מסמל עץ השטה את חוסנם של ישראל ועמידתם לנצח נצחים.

על רשימת עצים אלו אמרו לנו חז"ל כי כולם הם פירוט של העץ הראשון ברשימה - עץ הארז, ואלו הם דבריהם⁵:

דאמר רבה בר רב הונא אמרי בי רב עשרה מיני ארזים הם שנאמר 'אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו'.

רואים אנו כי ישנו קשר בין כל העצים הללו אם כן מובן שישנו קשר בין עץ השיטה שבמשכן לבין הארז והברוש הנכללים ברשימה זו.

לאור קשר זה יובנו מעשי שלמה בבנייתו את בית המקדש⁶:

ויבן את קירות הבית מביתה בצלעות ארזים... ויצף את קרקע הבית בצלעות ברושים.

3. לגבי הכיור שנעשה מנחושת הרחבנו את הדיבור בפרק על הכיור, בנושא "הנחושת".

4. ישעיה מ"א, י"ז - כ'.

5. ר"ה כ"ג ע"א. ואף על פי שלדעת רב יהודה בגמ' שם ישנם רק ארבעה מיני ארזים ומתוכם מופיעים בפסוק רק עץ השמן והברוש, מבארים התוס' שם (ד"ה "ארבעה") כי אין מחלוקת בדבר. אף לשיטתו של רב יהודה כל עשרת העצים הינם ממשפחת הארז. דבריו של רב יהודה נאמרו רק ביחס להלכות משא ומתן, ולא ביחס להגדרת שמות העצים - עיין שם בדבריהם.

6. מ"א ו', ט"ו.

ראינו אם כן את קישור השיטה לארז ע"פ נבואת ישעיה. מתוך כך הגענו להבנה על משמעות השיטה כמדגישה את נצחיות ישראל. לאור זאת ניתן יהיה להעמיק במדרש חכמים על קרשי השיטה שבמשכן.

על הפסוק "ועשית את הקרשים למשכן"⁷ ציטט רש"י את המדרש⁸:

הוה ליה למימר ועשית קרשים כמו שנאמר בכל דבר ודבר. מהו הקרשים? מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים וכשמת צוה להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שיטים ראו שיהו מזומנים בידכם. הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו 'טס מטע מזורזים קירות בתינו ארזים'. שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן.

יעקב אבינו ערב הגלות נטע ארזים במצרים ובישר בכך לבניו כי לא יטוש ה' את עמו. בכל רגע משבר יתבוננו בניו באותם ארזים ויתנחמו "ראו שיהו מזומנים בידכם". מהיכן דרשו חז"ל כי יעקב אבינו נטע את הארזים הללו במצרים?

ראינו כי אותם ארזים מוכרים היו כבר לעם ועל כן נאמר "ועשית את הקרשים". אמנם חז"ל לא רק טענו שקדומים היו הקרשים אלא מיקדו אותם בזמן יעקב אבינו, היכן רמוז הדבר בפסוקים?

בנבואת הארזים מישעיה אותה ראינו לעיל דיבר הנביא על נצחיות באומה. בין דבריו אמר שם הנביא:

ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי. אשר החזקתיך מקצות הארץ ומאציליה קראתיך ואומר לך עבדי אתה בחרתיך ולא מאסתך... אל תיראי **תולעת יעקב מתי ישראל** אני עזרתיך נאום ה' וגואלך קדוש ישראל... קרבו ריבכם יאמר ה' הגישו עצמותיכם (=טענותיכם - ע"פ רש"י שם) יאמר **מלך יעקב**.

הנה כי הוכחת ה' לעמו כי שומר הוא עליהם באה בד בבד עם דמותו של יעקב. יעקב הוא עמוד השדרה של העם אף בגלויות, הוא אשר מדומה בנבואה זו לשיטה ולארז. באו חז"ל וטענו כי הארזים המוקדמים מזמן יעקב אבינו הם, אשר נטע את התקוה לישראל טרם גלות מצרים.

צד המזרח

על קרשי המשכן נאמר⁹:

- ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה.
- ולצלע המשכן השנית לפאת צפון עשרים קרש.
- ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים.

7. שמות כ"ו, ט"ו.

8. תנחומא תרומה ט'.

9. שמות כ"ו, פס' י"ח; כ'; כ"ב.

קרשים למשכן היו בדרום במערב ובצפון. רק מצד מזרח לא היו הקרשים.
צד המזרח - הפתח, לא היה עשוי מקרשים אלא ממשך הפתח - וילון שרק נשען על עמודי שיטים כפי שכתוב¹⁰:

ועשית מסך לפתח האוהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רוקם.
ועשית למסך חמשה עמודי שיטים וציפית אותם זהב וויהם זהב ויצקת להם חמשה
אדני נחושת.

לעומת המשכן מוצאים אנו כי במקדש שלמה כן נעשה הפתח מהקרשים כפי שכתוב¹¹:
וכן עשה לפתח ההיכל מזוזות עצי שמן מאת רביעית (=המזוזות היו בנויות מארבע
צלעות - ע"פ רש"י). ושתי דלתות עצי ברושים...

מדוע אם כן במשכן לא היו קרשים בצד המזרחי?
על קרשי המשכן נאמר בתלמוד הירושלמי¹²:

אילין דבר פזי ודבר הושעיה הוו עלין ושאלין בשלמיה דנשייא בכל יום. והוון אילין
דרבי הושעיה עלין קדמאי (=אותם ממשפחת רבי הושעיה רגילים היו להיות
קודמים למשפחת בר פזי בבואם לנשיא). אזלון אילין דבר פזי ואיתחתנו
בנשיאותא אתון בעון מיעול קדמי (=הלכו אלו שממשפחת בר פזי ונקשרו בקשרי
נישואין לנשיא, וכתוצאה מכך חשבו שמא מעתה הם יבואו ראשונה לנשיא לפני
משפחת רבי הושעיה). אתון ושאלון לרבי אימי, (ורבי אימי ענה להם): 'והקמות את
המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא אי זה קרש זכה לינתן בצפון יינתן בצפון
בדרום יינתן בדרום. תרתין זרעין בציפרין בלווטייה ופגנייא (=שתי משפחות היו
בציפורי ושמותם בלווטייה ופגנייא). הוו עלין ושאלין בשלמיה דנשייא בכל יום
והוון בלווטייא עלין קדמאין ונפקי קדמאי (=והיו שואלין בשלום הנשיא בכל יום
וקדמו תמיד לבוא ולצאת משפחת בלווטייה). אזלון פגנייא וזכו לאורייתא (=הלכו
בני משפחת פגנייא וגדלו בתורה). אתון בען מיעול קדמאי (=ורצו לבוא מעתה בראש
בני משפחת פגנייא). אישתאלת לרשב"ל שאלה רשב"ל לרבי יוחנן עאל ר' יוחנן
ודרשה בבית מדרשא דרבי בנייא אפי' ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ ממזר
תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ.

הנה משני הסיפורים הללו רואים אנו כי במעמד החברתי אין קדימויות אחד על גבי השני.
לכל אחד יש את מקומו המתאים לו וזאת לומדים אנו מהקרשים - "זכה לינתן בצפון
יינתן בצפון בדרום יינתן בדרום"¹³. לעומת זאת בעבודה הרוחנית שם ישנם קדימויות
אחד על גבי השני ואילו המעמד החברתי (ממזר / כהן גדול) לא יקבע מאומה.

10. שם פס' ל"ו - ל"ז.

11. מל"א ז', ל"ג - ל"ד.

12. הוריות פ"ג ה"ה.

13. אמנם בעל ה"משך חכמה" על פסוקי הקרשים רצה להוכיח מפה כי הקרשים שבצפון מכובדים יותר, וסמך לגמרא זו את הדיון "מעלין בקודש ואין מורדין". אנו לא הלכנו בעקבות הגאון רבינו מאיר שמחה הכהן מדווינסק צ"ל בענין זה משתי סיבות:

מקרשי המשכן רואים אנו את ייצוגם של עם ישראל העומדים סביב המשכן ולכל אחד יש את מקומו ואיש לא חשוב מרעהו אלא כולם יחד, כשכל אחד על מקומו, יוצרים את אחדות המשכן.

יוצא מכלל זה הוא צד המזרח.

בצד המזרח - בפתח שם לא עומדים קרשים המייצגים את הפרטים בעם ישראל ועומדים על הפתח.

הפתח - בו נכנסים כולם "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים"¹⁴.

בצד הפתח עומדים נציגי כל האומה והם אלו שיתנו לכל האומה להכנס במינון הנכון.

באופן זה תובן צורת חניית הלויים סביב אוהל מועד.

בשבת לוי היו שלוש משפחות: גרשון, קהת ומררי.

- על משפחת גרשון נאמר¹⁵: "משפחות הגרשוני אחרי המשכן יחנו ימה" (=צד מערב).

- על משפחת קהת נאמר¹⁶: "משפחות בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה" (=צד דרום).

- על משפחת מררי נאמר¹⁷: "ונשיא בית אב למשפחות מררי צוריאל בן אביחיל על ירך המשכן יחנו צפונה".

הנה כי מצד מזרח למשכן לא חנו שום משפחת לוי.

במקום משפחת לוי נאמר שיחנו בצד המזרח בחירי האומה¹⁸:

והחונים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרים

משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת.

בצד מזרח חונים משה והכהנים הנציגים הרוחניים של כלל ישראל "שומרים משמרת הקודש למשמרת בני ישראל". צד הכניסה לא נתפס על ידי אדם פרטי אלא על ידי נציגי האומה בכללה. כך גם פן השמירה ומינון הכניסה לא יתפסו כהשתלטות אישית של חלק מהעם על המקדש¹⁹.

א. משום שהגמרא למדה דין זה מהפסוק "ויקם משה את המשכן וכו'" ומהפסוק "את מחנות החטאים האלה בנפשותם" (מנחות צ"ט ע"א, וע"ש ברש"י בהבנת דרישת הפסוקים) ולא מקרשים.

ב. ה"משכן חכמה" דייק שבאדנים הצפוניים נאמר "אדניהם" ובדרומיים נאמר "אדני כסף" רמה פחותה בקישור לעצים. לענ"ד הדיוק מתייחס ברמת קישור האדן לקרש ולא ביחס שבין הקרשים לעצמם.

14. ישעיה כ"ו, ב'.

15. במדבר ג', כ"ג.

16. שם פס' כ"ט.

17. שם פס' ל"ה.

18. שם פס' ל"ח.

19. אמנם אם השמירה תהפך להשתלטות על המשכן של הכהונה אזי לא תשאר למשכן זכות עמידה. בית עלי שהשתלט על המשכן למטרותיו האישיות - כפי שנאמר על בני עלי (ראה שמו"א ב') אך הדבר החל כבר בעלי עצמו ששמר על הפתח "ועלי הכהן יושב על הכסא על מזוזת היכל ה'" (שמו"א א', י') - גרם לחורבן שילה.

אי השמירה הנכונה כמוהו כחוסר שמירה מוחלטת אשר ג'כ יגרום לחורבן. זאת רואים מהשוואת ירמיה את ביהמ"ק למשכן שילה עד שאמר "ונתתי את הבית הזה בשילה" (ירמיה כ"ו, ו'). ירמיה הכהן אומר זאת "בחצר בית ה'" כשבית יהודה שאינם כהנים נכנסים "להשתחוות בית ה'" (שם פס' ג'). אכן חוסר השמירה והכבוד לבית הוא יסוד ההשוואה לשילה כפי שאמר ירמיה בנבואה המקבילה "המערת פריצים היה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו

לעומת תקופת המשכן בה הנציגות של העם היתה של הכהנים - נציגי העם בעבודת ה', בתקופת שלמה המלך המציאות היתה שונה.

בתקופת מקדש שלמה כבר ישנה מלכות בישראל וישנה הפרדה בין נציגי עבודת ה' במקדש - הכהנים, ובין נציגי האומה - המלכים אשר אינם כהנים אלא משבט יהודה²⁰.
על אופי פתח המזרח של המקדש בתקופה בה ישנה מלכות מתנבא הנביא יחזקאל²¹:

כה אמר ה' אלוהים שער החצר הפנימית הפונה קדים (=צד מזרח) יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח. ובא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחווהו על מפתן השער ויצא והשער לא יסגר עד הערב. והשתחוו עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחודשים לפני ה'... ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא ובדרכו יצא. ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא.

הנשיא - המלך²², הוא היחיד מבין כל הבאים למקדש שנכנס באולם השער מצד מזרח ולא רק ישתחווהו בפתחו. בסוף אולם השער - פתח ההיכל יעצור המלך ולא יכנס פנימה כדין ישראל האסור בכניסה בהיכל, ויתן את קרבנותיו לכהנים ויכנסו הם ויעשו את עולתו ואת שלמיו²³.

כאשר ישנה נציגות לעם בצד מזרח מעבר לכהנים - המלך, נבנה חדר נוסף לשער המזרח וזהו "אולם השער".

את האולם מוצאים אנו במקדש שלמה. על מקדש שלמה נאמר²⁴:

והבית אשר בנה המלך שלמה לה' שישים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלושים אמה קומתו. והאולם על פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על פני רוחב הבית עשר באמה רחבו על פני הבית.

בצמוד להיכל אשר רחבו עשרים אמה בנה שלמה חדר שרחבו גם כן עשרים אמה, ובכך נתן הוא בפתח ההיכל כעין חדר מעבר בין ההיכל לחצר באורך עשר אמות.
אולם השער אשר מצד מזרח הוא אשר מבטא את עמידת המלך לפני ההיכל מצד מזרח כנציגות העם בצורה דומה למה שהיה במשכן ע"י משה והכהנים. אלא שהבדל משמעותי קיים בין המקדש למשכן.

בעיניכם (=מקום שכולם פורצים אליו) גם אנוכי הנה ראיתי נאום ה'. כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו אשר שכנתי שם בראשונה וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל" (ירמיה ז', י"א - י"ב).

20. עיין בפירוש הרמב"ן לבראשית מ"ט, י'.

21. יחזקאל מ"ו, א' - ט'.

22. "איזהו נשיא? - זה מלך" (הוריות פ"ג מ"ג).

23. בחטאת נשיא שהיא פנימית בתוך ההיכל (ראה ויקרא ד', כ"ב - כ"ו).

24. מל"א ו', ב' - ג'.

בבניית המקדש בזמן שישנו מלך המייצג את האומה אשר איננו כהן, יש להדגיש שבשער ההיכל יהיו רק הכהנים שעובדים בו ובאולם השער יעמוד המלך ואיש לא ירמוס את מקום הרשות המקבילה²⁵.

בכדי לשמור על שתי הרשויות הקיימות בפתח ההיכל מוקמו שם שני עמודים. על עמודים אלו נאמר²⁶:

ויקם את העמודים לאולם ההיכל ויקם את העמוד הימני ויקרא את שמו יכין ויקם את העמוד השמאלי ויקרא את שמו בועז.

העמוד יכין עומד הוא כנגד הנהגת ה' השמימית בעולם (=פן הכהנים). זאת רואים אנו מדברי הפסוק²⁷:

כי אמרתי עולם (=הגשמי) חסד יבנה, שמים (=ההנהגה השמימית, רוחנית) תכין אמונתך בהם.

העמוד בועז עומד הוא כנגד המלכות שכן מבועז יצאה מלכות בית דוד²⁸ - ההנהגה הטבעית בעולם²⁹.

באופן זה כאשר המלך - אדם יחיד המייצג את הכלל עומד בצד המזרח ניתן להעמיד ג"כ דלתות מעץ (=המייצגות פרט מישראל) בצד המזרח (=המייצג את ביאת כלל ישראל למקדש) ודלתות אלו הן כנגד המלכות.

התנבא הנביא יחזקאל על שילוב ההיכל - יסוד העבודה, והאולם - יסוד המלכות ואמר³⁰:

ועשויה אליהן אל דלתות ההיכל כרובים ותימורים כאשר עשויים לקירות (=לדלתות ההיכל ישנם קישוטים כבתוך ההיכל), ועב עץ אל פני האולם מהחוץ (=באולם, יסוד המלכות, ישנה שכבה עבה של עץ - כמו הקרשים).

על ארבעת רוחות המשכן שמהם נובע יסוד ארבע רוחות השמים כתב רבינו בחיי בפירושו על קרשי המשכן³¹:

וסדר ארבע רוחות העולם במרכבה העליונה הם אבות עולם ודוד. דרום תחילה שכן אברהם תחילת האבות וכתוב בו 'ויסע משם אברהם ארצה הנגב'. צפון, שכן יצחק התגבר בעקדה. מזרח שכן כתוב ביעקב 'ויזרח לו השמש', והמשילו יוסף בנו לשמש, ודרשו רז"ל: 'אמר יעקב מי הגיד לזה ששמי שמש'. מערב הוא הסוף והוא כנור של דוד המנגן מאליו והוא הנקרא יים' וזהו 'הים האחרון' שתרגומו 'ימה מערבאה'.

25. השפעה רבה היתה לבית המקדש מחמת בנייתו בזמן המלכות. יסוד זה בולט בהשוואת בניית בית המלך ובניית בית המקדש בזמן שלמה (מל"א ו', ל"ז - ז', ח').

26. מל"א ז', כ"א.

27. תהילים פ"ט, ג'.

28. רות ד', כ"א - כ"ב.

29. ראה בפ' המלבי"ם על תיאור שמות העמודים, ובהקדמת הרב שאול ישראלי זצ"ל לספרו "עמוד הימיני".

30. יחזקאל מ"א, כ"ה.

31. שמות כ"ו, כ"ה.

הנה צד מזרח שבמשכן זהו צידו של יעקב. יעקב אבינו עליו אמרו חז"ל כפי שראינו לעיל שהוא דאג לקרשי המשכן שיהיו לישראל.

כיצד אם כן דוקא יעקב הוא זה שנמצא בצד שלא היו בו קרשים למשכן? אלא שיעקב אבינו אבי האומה דוקא הוא שכל האומה נמצאת ויצאה מקרב³², הוא זה שיעמוד בצד המזרח שבו אין פן אישי לכל אחד אלא בו עומדת האומה כולה באמצעות נציגיה, אחוריה לשמש ומשתחוה אל היכל ה' לעבר השכינה שבמערב³³. יסוד זה שבצד המזרחי עומדים נציגי האומה יכול לבאר את דרשת חז"ל לגבי חנוכת בית המקדש בזמן שלמה³⁴:

כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים³⁵ דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה פתח ואמר 'שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד' והטו בתריה למיבלעיה (=חשבו השערים ששלמה מכנה את עצמו 'מלך הכבוד' ועל כן רצו השערים לבולעו - רש"י שם) אמרו 'מי הוא זה מלך הכבוד' אמר להו 'ה' עזוז וגבור'.

בשעת הכניסה למקדש רצו לבולעו דוקא השערים הבנויים מארז אותם בנה שלמה המבטאים כי הוא נציגם של ישראל ומורס הוא מכל העם. החשש ששלמה הרגיש כי הוא "מלך הכבוד" נבע מההרגשה כי לשלמה ישנו פן אישי בבניית האולם, ולא רק מחשבות כלל ישראליות.

את האולם השוו הפסוקים לבנין בת פרעה וכך נאמר³⁶:

וביתו אשר ישב שם חצר האחרת מבית לאולם כמעשה הזה היה ובית יעשה לבת פרעה אשר לקח שלמה כאולם הזה³⁷.

32. וכן כתב הרא"ה קוק זצ"ל: "שביעקב אבינו ע"ה נכללו התכלית הכללית גם הפרטית, שבו התחילה הקדושה של י"ב שבטי יה שהיא התחלת ההתפרטות, מה שאין כן בב' האבות אברהם ויצחק שהיתה הקדושה בהם בכלל אחד" ("מדבר שור" דרוש ט').

33. ראה סוכה פ"ה מ"ד, ומו"נ ח"ג פרק מ"ה.

34. שבת ל' ע"א.

35. בסוגיא המקבילה (מו"ק ט' ע"א) הגירסא היא "למקדש". ונראה כי אין מחלוקת בין הגירסאות. רצונו היה בסופו של דבר להכניסו לקודש הקודשים אולם בתחילה כשרצה להכניסו למקדש כבר שם דבקו השערים.

36. מל"א ז', ח'.

37. לכאורה הדבר אינו מדויק שכן ההשוואה היא לאולם המשפט של שלמה ולא לאולם המקדש על כן ארחיב מעט את הדיבור בענין.

בתחילת פרק ז' מתואר בנין שלמה. לאחר מכן מופיע תיאור "בית יער הלבנון", "אולם העמודים" ו"אולם המשפט". לאחר מכן נאמר על ביתו של שלמה "וביתו אשר ישב שם חצר האחרת מבית לאולם כמעשה הזה היה". נשאלות השאלות מהם כל הבנינים האלו וכן מדוע חזרו בסוף הפסוקים לדון בבית שלמה עליו דנו כבר בתחילת הפרק?

לענ"ד ניתן לומר שבתחילת הפרק נאמר כמה זמן ארכה בניית בית שלמה. לאחר מכן בא הפירוט. הבית כולו קרוי "בית יער הלבנון" ארכו מאה ורחבו חמישים. בפתח הבית היה "אולם העמודים" שארכו היה לרוחב הבית - חמישים אמה ושלושים אמה מתוך אורך הבית.

אולם קטן היה מחוץ לו מצד מזרח ושם היו עמודים כפי שבפתח המקדש מצוי אולם כניסה וזהו שנאמר שם בפס' ו': "זאת אולם העמודים עשה חמישים אמה ארכו ושלושים אמה רחבו ואולם על פניהם ועב (=גוש) עץ עב כפי שקיים באולם המקדש עליו נתנבא יחזקאל כפי שראינו לעיל) על פניהם" (ועיין "דעת מקרא"). לפנים מהם לתוך

הכעס על השוואת האולם לבית בת פרעה התבטא בנעילת שערים - "אולם השער". בפרק על הארון³⁸ הבאנו את המדרש על נתינת מפתחות השער מתחת כרית שלמה, ושינת שלמה על הכרית בעקבות פיתוי בת פרעה והרחבתו בענין התרבות המצרית. לעינינו בענין האולם בולט שוב הקשר של מפתחות האולם הנמצאים אצל שלמה מתוך הרגשת עוצמה עצמית והימסרות ליצריו הוא ולא לשליחות הכלל ישראלית. כנגד תחושה זו דבקו שערי הארז זה בזה והכריחו את שלמה לפחות מכבודו לכבוד מלכות שמים.

הקרשים - ביטוי לנצחיות האומה

על קרשי המשכן - גילוי נצח האומה כפי שראינו לעיל נאמר בתורה שצריך שיהיו עומדים כפי שנאמר³⁹:

ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים.

מהי משמעות הציווי שיהיו הקרשים עומדים?
הורונו חז"ל⁴⁰:

אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב 'עצי שיטים עומדים' - שעומדים דרך גדילתן. דבר אחר עומדים שמעמידין את ציפויין. דבר אחר 'עומדים' שמא תאמר אבד סברן (=משנגזו אבד סברן שלא ישובו עוד - רש"י) ובטל סכויין (=מה שאנו סוכין וצופין להן - רש"י) תלמוד לומר 'עומדים' שעומדין לעולם ולעולמים.

מהי משמעות ההוראה שיעמדו הקרשים כדרך גדילתן?
רש"י פירש הוראה זו⁴¹:

שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש.

כל קרש כנציגות של גישה וקבוצה בעם עומדת ומקשרת עליונים ותחתונים וזאת על ידי חיבורה לכנסת ישראל, ולא שקבוצה אחת נמצאת בעליונים והאחרת בתחתונים.

הבית היה אולם המשפט כפי שנאמר: "ואולם הכסא אשר ישפוט שם אולם המשפט עשה" (שם פס' ז'). לפניו ממנו היה מקום מגוריו של שלמה כפי שנאמר: "וביתו אשר ישב שם חצר האחרת מבית לאולם כמעשה הזה היה". אם כן "בית יער הלבנון" הוא בית שלמה המחולק, כשבצד הפנימי ביותר מגורי שלמה, באמצע אולם המשפט ובחוף אולם העמודים והפתח שלו. ההקבלה פה למקדש העשוי מקודש הקודשים, היכל ואולם ברורה היא. (לא בכדי אמרו חז"ל "הלבנון - זה בית המקדש שמלבין עוונותיהן של ישראל" - ספרי ואתחנן פסקא ה'). כל אולם בבית שלמה היה לו שם מוגדר חוץ מהאולם החיצוני=הפתח. על כן הגיוני שהפסוק "ובית יעשה לבת פרעה אשר לקח שלמה כאולם הזה" מתיחס לפתח (ראה דעת מקרא) ואם כן ההשוואה בין אולם בית יער הלבנון לאולם המקדש ברורה כפי שרצינו להוכיח (הסבר מפורט על מראה "בית יער הלבנון" מובא בספר "פרי עץ הגן", במאמרו של רוזאל זקבן, בהוצאת ישיבת ההסדר רמת-גן חלק א' עמ' 17).

38. בנושא "בין דוד לשלמה".

39. שמות כ"ו, כ"ט.

40. יומא ע"ב ע"א.

41. שמות כ"ו, ט"ו.

צמצום השכינה בתוך מבנה המשכן המתוחם בקרשים בא כיון שכלל ישראל על כל גווניו עומד סביב לצמצום השכינה ומקשר עליונים ותחתונים.
 דוקא הקרשים שאין בהם כל עשית מלאכה מסוימת הם המקשרים עליונים לתחתונים ע"י מהותם העצמית ולא מצד איזו מלאכה שנעשית בהם.
 קרשים אלו המורידים שכינה לעולם מראים הם כי לא רק נשמות ישראל קדושות כפי שהוכיח ענן הקטורת⁴², אלא אף גופותיהם של ישראל קדושות הם.
 על כן דוקא בקרשים נאמר שכל קרש יעמוד בפני עצמו בניגוד לכלים שכל כלי בכללותו שרת לפני ה' והעצים שבו נתבטלו לכלי. באופן זה כתב רבינו מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל⁴³:

למשכן יעצי שיטים עומדים שנטלין דרך גידולם. ודוקא בקרשים שהיו נפרקים במסעות זה מזה אבל ארון ומזבח שהיו מחוברים תמיד לא היו עצים כדרך גדילתן, לכן כתוב יעצי שיטים'.

עצם הענין שיש פירוד במסעות בין הקרשים מראה על אוסף הפרטים הקיים בקרשים ולא מועמדים פה הקרשים רק כיחידה אחת חד - גונית.
 לא בכדי איחוד הגופות של ישראל אינו חד גוני, בשונה מהחיבור הנפשי שבענן הקטורת שאינו פונה לצדדים שונים⁴⁴. החיבור המוחלט קיים רק בנפשות בעוד שבגופות החיבור קיים רק בכוח בעוד שבפועל ההפרדה בגופות קיימת, אלא שיש לשלבם זה ליד זה.
 יסוד זה רואים אנו בדברי האדמו"ר הזקן מחב"ד⁴⁵:

ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקים.

את יסוד קדושת ישראל גם בגופותיהם ולא רק בנשמתם מוצאים אנו בדברי הרב יעקב משה חרל"פ זצ"ל⁴⁶:

לא רק בנשמתם נבדלים ישראל משאר העמים אלא גם בעניני גופם. אע"פ שלכאורה לזה רמ"ח איברים ושס"ה גידים ולזה רמ"ח איברים ושס"ה גידים, אלו אוכלים ושותים ואלו אוכלים ושותים, בכל זאת יש לדעת ולהרגיש שאיברי ישראל וגידיהם שונים מאלו של אומות העולם, אכילתם שונה שתייתם שונה ושנתם שונה. כאשר נעשים כל צרכיהם של ישראל על פי התורה נעשה אז גופם גויל ומעשיהם אותיות.

את קישור העליונים והתחתונים מהעליונים הרוחניים עד גופותיהם של ישראל מוצאים אנו במידות הקרשים.

42. להרחבת הענין ראה בפרק על מזבח הקטורת בנושא "עמוד הקטורת".

43. "משך חכמה" שמות כ"ו, ט"ו.

44. ראה יומא ל"ח ע"א, ובמה שהרחבנו בענין בפרק על מזבח הקטורת בנושא "בית אבטינס".

45. "ליקוטי אמרים תניא" פרק ל"ב.

46. "מי מרום" י"ג, ערבית למוצאי שבת, "בין ישראל לעמים".

על מידות הקרש נאמר⁴⁷: "עשר אמות אורך הקרש ואמה וחצי האמה רוחב הקרש האחד".

על פסוק זה נכתב באור החיים הקדוש:

רמז המשכן קרשים אין קרשים אלא קשרים (=אותם האותיות) שבאמצעותן יתקשרו ויתיחדו כל בחינת הקדושה עליונים ותחתונים וכולן רמוזין בו. עשר אמות אורך הקרש אין לך בחינה מבחינת הקדושה שאין בה כללות עשרה (=עשרת הספירות) ואומרו 'ואמה וחצי' כאן רמז יחוד מצה שלימה ומצה פרוסה והוא סוד ה"א ודל"ת⁴⁸.

משפחת מררי

קרשים אלו מחברים הם כאמור לעיל כל יהודי ויהודי אחד לשני וביחד אוצרים הם בתוכם את הקודש. נראה כי אף המשפחה שנשאה אותם במדבר מגלה יסוד זה. בסידור מחנה בני ישראל במדבר סיני נאמר⁴⁹:

ונשיא בית אב למשפחות מררי צוריאל בן אביחיל על ירך המשכן יחנו צפונה. ופקודת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו וכל כליו וכל עבודתו.

המלבי"ם בפירושו⁵⁰ מדייק שעל הגדרת המשא של משפחת מררי נאמר "ופקודת משמרת בני מררי". ביטוי זה אינו מופיע אצל משפחות גרשון וקהת, שהרי על משפחת גרשון נאמר "משמרת בני גרשון"⁵¹, ועל משפחת קהת נאמר "ומשמרתם הארון והמנורה"⁵².

הפרדה זו בלשון של משפחת מררי מגרשון וקהת ממשיכה ג"כ במנין המשפחות משבט לוי ונתינת התפקידים לכל משפחה כשעל משפחת מררי נאמר "ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם"⁵³.

המלבי"ם מבאר כי השינוי בלשון במשפחת מררי רומז על משא הקרשים שנשאה משפחה זו. בקרשי המשכן סימנו כל קרש בשמו על פי מקומו במשכן, ואם כן כל קרש נפקד ונמנה. כל זאת בכדי לקיים את מה שראינו לעיל "קרש שזכה לינתן בצפון יינתן בצפון בדרום יינתן בדרום".

משפחה זו - משפחת מררי, חונה היא מצד צפון למשכן.

47. שמות כ"ו, ט"ז.

48. ראה "ראש מילין" לרא"ה קוק זצ"ל עמ' ט'.

49. שם ג', ל"ה - ל"ו.

50. שם ובפרק ד', ל"ב.

51. במדבר ג', כ"ה.

52. שם ג', ל"א.

53. שם ד', ל"ב.

לעיל ראינו את דברי רבינו בחיי שאמר על צפון המשכן שזהו הצד שכנגד יצחק אבינו. צד צפון מחובר ליצחק בגלל עקידתו ואלו דבריו⁵⁴: "צפון, שכן יצחק התגבר בעקידה".

צד צפון במשכן - כנגד עבודת הקרבנות הוא כפי שנאמר "קודשי קדשים שחיתתן בצפון"⁵⁵ יצחק שמסר עצמו כקרבן הינו כנגד צד צפון.

ראינו, כי על הקרשים העומדים נדרש שמסמלים הם את נצחיות ישראל. "שעומדים לעולם ולעולמים". נראה כי יסוד זה המדבר על נצחיותם של ישראל קשור הוא ליצחק דוקא מתוך זכות העקידה - צד הצפון.

את הסוד של נצחיות ישראל הקשור ליצחק מסרו לנו חז"ל במסכת שבת⁵⁶:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב 'כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך', לעתיד לבוא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו רבונו של עולם ימחו על קדושת שמך. אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בניס אפשר דבעי רחמי עליהו (=אמר הקב"ה אומר ליעקב שהיה לו צער גידול בניס ואולי יבקש רחמים עליהם). אמר ליה בניך חטאו, אמר לפניו רבונו של עולם ימחו על קדושת שמך, אמר לא בסבי (=זקנים) טעמא ולא בדרדקי (=צעירים) עצה.

אמר לו ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבונו של עולם בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם 'בני בכורי' עכשיו בני ולא בניך? ועוד כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם שבעים שנה. דל עשרין דלא ענשת עליהו (=הורד מהם עשרים שאין אתה מעניש עליהם כפי שראינו שבחטא המרגלים הענשת רק מגיל עשרים - ע"פ פירוש רש"י), פשו להו (=נשאר) חמשין, דל עשרין וחמשה דלילותא (=הורד מהם עשרים וחמש שנים של זמן השינה שבהם לא חטאו) פשו להו עשרין וחמשה, דל תרתי סרי ופלגא דצלויי ומיכל ודבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא, אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא (=חצי) עלי ופלגא עליך. ואם תמצא לומר כולם עלי הא קריבית נפשי קמך (=ואם לא תסכים למחול בכלל הרי את כולם מקבל אני עלי בזכות שהקרבתי עצמי לפניך). פתחו ואמרו 'אתה אבינו' אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקדוש ברוך הוא ומחוי להו יצחק הקדוש ברוך הוא בעינייהו (=ומצביע לעיניהם יצחק לכיוון שמים - לקב"ה, כלומר: הוא אביכם ולא אני) מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים 'אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך'.

אין הקב"ה חפץ בכילויים של ישראל. דוקא יצחק שמסר נפשו על ישראל והסכים להיהרג על קדושת שמו בזכותו יחיה זרעו בעולם הזה ולא יהרג.

יצחק הוא הנותן את הכח לגופותיהם של ישראל לחיות ומראה שיש להם תקוה. "שמא תאמר אבד סברן ובטל סיכוויין תלמוד לומר 'עומדים' שעומדין לעולם ולעולמים".

54. שמות כ"ו, כ"ה.

55. זבחים פ"ה מ"א - וראה מה שהרחבנו בענין זה בפרק על הכיור.

56. פ"ט ע"ב.

לא בכדי על יצחק אבינו אמרו חז"ל⁵⁷:

מכיון שנגאל יצחק נגאלו כל ישראל.

קדושת הגוף לא באה רק לצדיק, ואם כן לשאר בני האדם זו רק קדושה שבכת אלא שזו קדושה לכל אחד ואחד הקיימת בפועל.

קדושת הגוף קיימת לכל יהודי וזאת מגלה דוקא יצחק, הראשון שנימול לשמונה ימים בטרם ידע לבחור במעשים הטובים.

הנביא מיכה התנבא שלעתיד לא יוכלו כל אויבנו לנו ואמר⁵⁸:

והיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו והקמונו עליו שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם. ורעו את ארץ אשור בחרב ואת ארץ נמרוד בפתחיה והציל מאשור כי יבוא בארצנו וכי ידרוך בגבולנו.

מי הם אותם הרועים (=המנהיגים) שיושיעו לעתיד את ישראל?

בשאלה זו דנו חז"ל ואמר⁵⁹:

מאן נינהו שבעה רועים? דוד באמצע, אדם שת ומתושלח מימינו אברהם יעקב ומשה בשמאלו.

מבין האבות נעדר פה מקומו של יצחק ושאלה זו נשאלה בגירסת הדרשה בילקוט שמעוני⁶⁰: "ויצחק להיכן אזל (=הלך)? אזיל וקאי אפתחא דגהינום (=הולך ונעמד בפתח הגהינום) ומציל את בניו מדינה של גהינום".

יצחק הוא זה אשר בזכות העקידה דואג שלכל יהודי תהיה ההצלה והתקוה - יסוד הקרשים הנישאים בצד צפון על ידי משפחת מררי.

חפץ ה' בהצלת עמו ובחזרתו אליו יתברך. על כן תמיד ישמור הקב"ה על שארית ישראל שלא תאבד, וממנה תבוא התקוה.

נבואה ברוח זו נתנבא הנביא ישעיה ואמר⁶¹:

אלף אחד מפני גערת אחד מפני גערת חמישה תנוסו עד אם נותרתם כתורן על ראש ההר וכנס על הגבעה. ולכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם כי אלוהי משפט ה' אשרי כל חוכי לו.

הצלת עם ישראל תבוא מהתורן שישאר בראש ההר. מדוע נמשלה שארית הפליטה לתורן?

על עץ השיטה אמרה הגמרא⁶² "שיטה - תוריניתא (=עץ אורן - ע"פ רש"י שם)".

57. ירושלמי תענית פ"ב ה"ד.

58. מיכה ה', ד' - ה'.

59. סוכה נ"ג ע"ב.

60. מיכה רמז תקנ"ב, ה'.

61. פרק ל', י"ז - י"ח.

62. ר"ה כ"ג ע"א.

מעץ השיטה יוצרים את התרנים ועל כן עץ זה המסמל את התקוה עליו נאמר "עד אם נותרתם כתורן" ומהדהדת בנו השמיעה **נותרתם כתורן** - אתם תהיו התורן שנותר ושרד. לדברינו מובן הדבר שדוקא השיטה - העץ של קרשי המשכן, הוא זה אשר מסמל את ההישרדות הנצחית של עם ישראל.

באר רבינו בחיי⁶³ כי "מעמידין את ציפויין" שנאמר על העצים אין עניינו טכני בלבד, שעליהם עמד ציפוי הזהב, אלא שיש פה רמז שהם מעמידים את הציפיה לעתיד - לתקוה. לאור דברינו על הקרשים שמסמלים הם את ההצלה של כל יהודי מתוך הבנה שיש לו את הפן שלו בעבודת ה' ניתן לבאר מדרש פליאה. למדנו במדרש⁶⁴:

י'ועשית את הקרשים למשכן'. ארבעים ושמונה קרשים וכנגדן נתן הקב"ה לישראל ארבעים ושמונה ערי מקלט.

ערי המקלט - ערי ההצלה, באות הן כמספר הקרשים שבמשכן המציינים את הצלת כל אחד ואחד.

קרשי המשכן – כיסוי הכבוד

יסוד נוסף אותו לומדים אנו מצד הצפון בו נישאים הקרשים הוא יסוד ההצפנה - הכיסוי. הקרשים העומדים סביב למשכן מכסים הם את פנים המשכן - את כבודו של השוכן בו. שלמה המלך אמר בחכמתו⁶⁵:

כבוד אלוהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר.

בניגוד לבשר ודם שכבודו תלוי בהחצנה כלפי חוץ כבודו של הקב"ה נמצא דוקא בביתו - "ובהיכלו כולו אומר כבוד"⁶⁶.

עצי השיטה כחלק ממשפחת הארזים הבאים מלבנון מייצגים את הכבוד "כבוד הלבנון נתן לה"⁶⁷. דוקא אותם הארזים הם הם אלו שיכסו על כבודו של מקום ויראו שכאן ישנו כבוד עצמי ולא רק כבוד ביחס לסובבים בחוץ.

לא בכדי ארזים אלו מעמידים הם עליהם ציפוי זהב. כשמצופים העצים בזהב לא ניתן לראות את טיב העץ וזהו דוקא כבודו של הקב"ה - שהארז מוצפן תחת הציפוי "שמעמידין את ציפויין". אף זהב זה יכולה על ידי היריעות שעליו.

63. שמות כ"ו, ט"ז.

64. מדרש לקח טוב תרומה כ"ו, כ"ו.

65. משלי כ"ה, ב'.

66. תהילים כ"ט, ט'.

67. ישעיה ל"ה, ה'.

על כן דוקא בדלתות הארזים המכסות את הכבוד היה חשוב להבהיר כפי שבארנו לעיל בבנין שלמה את הידיעה שהכבוד הוא של הקב"ה "מי הוא זה מלך הכבוד - ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה"⁶⁸.

הגאווה מיוצגת היא בארז כפי שנתבטא רש"י על טהרת המצורע וכתב⁶⁹:

ועץ ארז - לפי שהנגעים באים על גסות הרוח. ושני תולעת ואזוב - מה תקנתו ויתרפא? ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב.

כנגד גאווה חיצונית זו בא ונלחם הקב"ה כדברי דוד המלך עליו השלום⁷⁰:

מוזמר לדוד הבו לה' בני אליהו הבו לה' כבוד ועז. הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קודש. קול ה' על המים אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים. קול ה' בכח קול ה' בהדר. קול ה' שובר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון. וירקידם כמו עגל לבנון ושריון כמו בן ראמים. קול ה' חוצב להבות אש. קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש. קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כולו אומר כבוד. ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם. ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

קול ה' המתגלה במים בא וישבר את ארזי הלבנון בזמן המבול "ה' למבול ישב".

על ידי החרבת הארזים יצר ה' מקום שממה שבו אין גרים בני אדם ולא יחטאו בו ובו תתגלה מלכותו "וישב ה' מלך לעולם". מלכות זו תתגלה לאחר שנים במדבר סיני "יחיל ה' מדבר קדש". באירוע זה קול ה' יתגלה כחוצב להבות אש. מסתבר שאירוע זה הינו מתן תורה שכן קולו של הקב"ה כחוצב להבות אש התגלה במתן תורה כתיאור משה רבינו ע"ה: "ותאמרו הן הראנו ה' אלוהינו את כבודו ואת גודלו ואת קולו שמענו מתוך האש".

שבירת הארזים יצרה מקום לקבלת התורה אשר נתנה במדבר כדברי הגמרא⁷¹:

אמר רב יוסף⁷² לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני.

יסוד הענוה - שבירת הארזים, הוא שהכין מקום לנתינת התורה.

נתינת התורה אכן מופיעה בפרק זה. את המילים "ה' עוז לעמו יתן" תרגם התרגום "ה' אוריתא לעמה יהב"⁷³.

68. תהילים כ"ד, י'.

69. ויקרא י"ד, ד'.

70. תהילים כ"ט.

71. סוטה ה' ע"א.

72. ראוי הוא רב יוסף לומר דברים אלו שהרי רב יוסף כל אישיותו נבעה מהר סיני ועל כן אמר "אי לא האי יומא (=חג השבועות) דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" (פסחים ס"ח ע"ב). רב יוסף אכן הפנים את עקרון הענוה הניתן בסיני עד שתיקן את המשנה בסוף מסכת סוטה האומרת שבטלה הענוה ואמר "לא תתני ענוה (=אל תשנה במשנה שבטלה הענוה) דאיכא אנא" (סוטה מ"ט ע"ב). כיון שהדבר היה אמיתי אצל רב יוסף כינו החכמים את רב יוסף בשם "סיני" (הוריות י"ד ע"א). - זאת שמעתי ממו"ר סבי הרב יצחק הכהן פייגנבוים זצ"ל חסיד שבכהונה אשר העמידני על לימוד התורה שבעל פה. ת.נ.צ.ב.ה.

73. עיין זבחים קט"ז ע"א.

עם סיום מתן תורה ע"י נתינת הלוחות השניות ביום הכיפורים נצטווה עם ישראל בבניית המשכן⁷⁴. משמעות הדבר היא שמתן תורה לא נעלם אלא שגילוי שכינתו שנתגלה בהר, מעתה יתגלה בין קרשי המשכן - הכבוד מסיני יעבור למשכן ולמקדש. על כבוד ה' שעובר לתוך המקדש אמר דוד המלך עליו השלום⁷⁵: "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד". זהו אכן הסיום של מהלך מתן תורה, וזהו שנאמר "ובהיכלו כולו אומר כבוד".

יסוד זה גילה לנו הרמב"ן באומרו⁷⁶:

יסוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם 'וישכון כבוד ה' על הר סיני' וכתב 'הן הראנו ה' אלוהינו את כבודו ואת גודלו'. כן כתיב במשכן 'וכבוד ה' מלא את המשכן'⁷⁷.

מקום המשכן והמקדש מקום הצפנה הוא כדברי דוד המלך עליו השלום⁷⁸: "כי יצפנני בסוכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני". ארזי המשכן מצפינים הם את הכבוד. לאור הבנה זו נוכל בעז"ה להעמיק ביסוד מחלוקתם של רבותינו בענין כיסוי המשכן.

מחלוקת רבי יהודה ורבי נחמיה

שתי מחלוקות מצאנו בין רבי יהודה ורבי נחמיה ביחס ליריעות המשכן וכיסוים. המחלוקת הראשונה⁷⁹:

וְיָאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרִיעוֹת אֹרֶךְ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאֵמָה שְׁדֵי אֹרְכִיהוּ לְפֹתֵיָא דְּמִשְׁכָּן (=השלך את אורכם של היריעות לרוחב המשכן) כְּמָה הוּיָא עֶשְׂרִין וְתַמְנִי, דֵּל עֶשֶׂר לַאֲגִירָא (=הפחת עשר אמות מהיריעות שכן נתנו עשר אמות לגג המשכן) פְּשָׂא לְהוּ תִשַׁע לְהָאֵי גִיסָא וְתִשַׁע לְהָאֵי גִיסָא (=ונשאר לצידי המשכן תשע אמות לצד זה ותשע אמות לצד זה). לרבי יהודה מיגליא אמה דאדננים לרבי נחמיה מיגליא אמה דקרשים (=לרבי יהודה הקרש בקצהו העליון רחבו נגמר חד ולא תפס שטח ועל כן נשארה חשופה למטה רק אמת האדננים. לרבי נחמיה

74. ראה רש"י שמות ל"ה, א'.

75. תהילים כ"ד, ז'.

76. שמות כ"ה, א'.

77. דברי הרמב"ן מחוזקים מהפסוקים המשווים את גילוי השכינה בהר סיני להשראת השכינה במשכן. במתן תורה נאמר: "ויעל משה אל ההר ויכס הענן את ההר. וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן. ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל" (שמות כ"ד, ט"ז - י"ז). לעומת פסוקים אלו נאמר בהשראת השכינה שבמשכן: "ויכס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן. ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן... כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמר" (שמות מ', ל"ד - ויקרא א', א'). השוואת הענן והאש לעיני ישראל והקריאה למשה בולטת.

78. תהילים כ"ז, ה'.

79. שבת צ"ח ע"ב.

הקרשים למעלה נגמרו רחבים אמה ותפשו שטח ברוחבם ועל כן נשארה חשופה גם כן אמת הקרשים שמעל האדנים). שדי פותייהו לאורכא דמשכן (=השלך את רחבם לאורך המשכן) כמה הויה ארבעין דל תלתין לאיגרא פשא להו עשר לרבי יהודה מכסיא אמה דאדנים לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים.

ועשית יריעות עזים לאוהל וגוי אורך היריעה האחת שלושים באמה וגוי ' שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויה תלתין דל עשר לאיגרא פשא להו עשר להאי גיסא ועשר להאי גיסא לרבי יהודה מיכסיא אמה דאדנים לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים. תניא נמי הכי 'והאמה מזה והאמה מזה בעודף' לכסות אמה של אדנים דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר לכסות אמה של קרשים. שדי פותייהו לאורכיה דמשכן כמה הויה ארבעין וארבע דל תלתין לאיגרא פשא להו ארבע סרי דל תרתי לכפלא דכתיב 'וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האוהל' פשא להו תרתי סרי בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב 'חצי היריעה העודפת תסרח' אלא לרבי נחמיה מאי 'תסרח'? תסרח מחברותיה. תנא דבי רבי ישמעאל למה משכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה.

לרבי יהודה היריעות הראשונות "יריעות המשכן" כיסו את כל הקרש למעט את האמה התחתונה המכוסה על ידי האדן, ויריעות העיזים כיסו את כל הקרש כולל האדן. לרבי נחמיה "יריעות המשכן" לא כיסו את כל הקרש. "יריעות העיזים" כיסו את האמה שנשארה חשופה אך האדנים לשיטתו נשארו חשופים. המחלוקת השניה⁸⁰:

רבי יהודה אומר שני מכסאות היו אחד של עורות אילים מאודמים ואחד של עורות תחשים. רבי נחמיה אומר מכסה אחד היה ודומה כמין תלא אילן (=חיה טמאה ומנומרת בגוונין - רש"י שם) והא תלא אילן טמא הוא? הכי קאמר כמין תלא אילן הוא שיש בו גוונין הרבה, ולא תלא אילן דאילו התם טמא והכא טהור.

כיון שתנאים אלו חולקים בכיסויי המשכן פעמיים נראה שניתן לומר שישנו חוט מחשבה החורז את שתי המחלוקות.

יריעות המשכן (=התחתונות) ומעליהן יריעות העיזים נקראות בתורה "יריעות"⁸¹ בעוד שעורות האילים המאודמים ועורות התחשים קרויים "מכסה"⁸². מהי המשמעות של הביטויים הללו?

היריעות התחתונות כיסו ג"כ את צידי המשכן כפי שכתוב "והאמה מזה והאמה מזה בעודף באורך יריעות האוהל יהיה סרוח על צידי המשכן (=יריעות המשכן) מזה ומזה לכסותו"⁸³.

80. שם כ"ה ע"א.

81. שמות כ"ו, א' ו-ז'.

82. שם פס' י"ד (חילוק זה נמצא ג"כ בפרשת ויקהל, שמות ל"ו).

83. שמות כ"ו, י"ג. לגבי הביטוי "לכסותו" שנאמר על האמה המיותרת נתיחס בעז"ה בהמשך דברינו.

לעומת זאת המכסים היו רק בחלק העליון של המשכן כפי שנאמר "ועשית מכסה לאוהל עורות אילים מאודמים ומכסה עורות תחשים מלמעלה"⁸⁴.

המשכן היה מסובב מצידיו בקרשים אך מלמעלה לא היו קרשים למשכן.

מסתבר לומר שאת תפקיד הקרשים שבצדדים מילאו יריעות המשכן בחלקו העליון. יסוד זה יבאר מדוע ליריעות המשכן היו "קרסי זהב"⁸⁵ בניגוד ליריעות האוהל שהיו לו "קרסי נחושת"⁸⁶ - יריעות המשכן הינם כנגד הקרשים שמצופים זהב, ויריעות האוהל שייכות הן לחצר שכליה כלי נחושת (=הכיור ומזבח הנחושת) ואדניה עמודיה נחושת⁸⁷.

על הקרשים נאמר "ועשית את הקרשים למשכן"⁸⁸, "ולצלע המשכן השנית לפאת צפון עשרים קרש"⁸⁹, "ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים"⁹⁰.

הנה כי הקרשים נעשו ל"משכן" שזהו השם של היריעות התחתונות כפי שנאמר⁹¹: "ואת המשכן תעשה עשר יריעות" הווי אומר המבנה כולו התחום משלשת צדדיו ומלמעלה הוא קרוי "משכן". בדרך זו יובן מדוע נאמר "ואת המשכן" בה"א הידיעה דבר שלא נאמר בשאר היריעות - היריעה הזו מקבילה היא לקרשים אשר עליהם נאמר "ועשית את הקרשים למשכן" וכפי שדיברנו על כך לעיל בהתאם לדרשת חז"ל.

יריעות האוהל (=העיזים) תפקיד כפול להם. מחד תפקידם אינו כיריעות לקרשים אלא להיות "לאוהל על המשכן"⁹² - הפיכת הקרשים ויריעות המשכן למבנה אחד ע"י נתינת גג עליהם.

אמנם ישנו גם תפקיד שני להם - לכסות את צידי המשכן (=פה הן אינן משמשות כאוהל - שכן הן מהצד ולא ככיסוי) וזהו מה שנאמר "והאמה מזה והאמה מזה בעודך באורך יריעות האוהל יהיה סרוח על צידי המשכן מזה ומזה לכסותו"⁹³.

לפי דעת רבי יהודה יריעות המשכן כיסו את כל החלק החשוף בקרשים (האמה התחתונה היתה מכוסה על ידי האדנים), אם כן בצידי המשכן ישנו כיסוי לקרשים על ידי יריעות אלו. אמנם בחלק העליון של המשכן אין יריעה זו משמשת ככיסוי שכן שם היא משמשת כקרשים עצמם כפי שביארנו לעיל.

84. שם פס' י"ד, וכן מפורש ברש"י שם. אמנם ב"מדרש הגדול" מבואר שאף יריעות אלו כיסו את צידי המשכן (וכן הביא את הדעה הזו משה לזין בספרו "מלאכת המשכן"). אנו ביארנו כשיטת רש"י הן בגלל הדיוק של "יריעות" לעומת "מכסה" והן בגלל שבפשט שיטות רבי יהודה ורבי נחמיה נראה שכן הם הבינו. ראייה לכך שזו היא הבנתם היא עצם העובדה שבדיון על כיסוי הקרשים הם התעלמו משתי היריעות העליונות, ומשמע שיריעות אלו לא כיסו את צידי המשכן.

85. שם פס' ו'.

86. שם פס' י"א.

87. שמות כ"ז, י"ז.

88. שם פס' ט"ו.

89. שם פס' כ'.

90. שם פס' כ"ב.

91. שם פס' א'.

92. שם פס' ז'.

93. שם פס' י"ג.

יריעות העיזים המכסות הם את כל הקרשים מהצדדים מהוות "כיסוי שני" לקרשים. אמנם בחלק העליון עדיין אין גם פה כיסוי שכן בחלק העליון משמשות הן כ"אוהל".

כיון שבצידי המשכן ישנם שני כיסויים, הבין רבי יהודה שעל גבי "הקרשים העליונים" (=יריעות המשכן) צריכים גם כן לבוא שני כיסויים. על כן ביאר רבי יהודה כי עורות האילים המאודמים ועורות התחשים הבאים רק מלמעלה, שני כיסויים הם ובכך ישנם גם כן שני כיסויים מלמעלה.⁹⁴

לעומת רבי יהודה סובר רבי נחמיה שיריעות המשכן אכן משמשות כקרשים אך לא רק בחלק העליון. כיון שביריעות אלו לא נאמר השורש של כיסוי הבין רבי נחמיה שגם בצדדים אין הם מכסים את כל הקרש, ועל כן טען שישנה אמה חשופה בכל קרש ויריעות אלו מהוות חלק מהקרשים גם בצדדים.

יריעות האוהל אכן מהוות כיסוי בצדדים לאמה חשופה זו אך למעלה משמשת היא כאוהל כפי שהבין רבי יהודה.

כיון שלשיטת רבי נחמיה ישנו רק כיסוי אחד מהצד על כן הבין הוא שגם למעלה צריך להיות רק כיסוי אחד ל"קרשים" (=יריעות המשכן). אי לכך טען רבי נחמיה כי עורות האילים המאודמים ועורות התחשים הינם כיסוי אחד העשוי משניהם.⁹⁵

אדני הכסף

לאור מחלוקת זו נוכל גם כן להתעמק קמעא במשמעות אדני הכסף - הכיסוי התחתון לקרשים.

כלי החצר מייצגים את כלל ישראל כקבוצה.⁹⁶ קרשי המשכן ראינו כי מבטאים את היחוד של כל פרט ופרט המצטרף לכלל ולא נבלע בתוכו.

בחצר משתמשים אנו במתכת הנחושת (כפי שביארנו לגבי קרסי הנחושת שביריעות האוהל) ולעומת זאת הקרשים הינם מצופים זהב.

בין הזהב לנחושת מגיע הכסף. אדני הכסף ממצעים הם בין הקרקע (=החצר) לבין הבנין (=קרשי המשכן).

האדנים כספם נגבה ממחצית השקל⁹⁷. במחצית השקל היה דגש על כל פרט שיהיה לו חלק בתשלום "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל"⁹⁸ וזהו כנגד פן הקרשים.

94. את החיוב לדברי קדושה בשני כיסויים מוצאים אנו גם כן בחז"ל: "דתניא בית שיש בו ספר תורה או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כל" (ברכות כ"ה ע"ב).

95. אין צורך לומר שרבי נחמיה חולק על הברייתא הנ"ל המחייבת שני כיסויים. ניתן לומר שלשיטתו הקרשים ויריעות המשכן הינם ככלי לשכינה. אביי בגמ' הנ"ל ביאר כי אם ספר תורה נמצא בתוך הכלי שלו מספיק כיסוי אחד נוסף בלבד. לשיטת רבי יהודה הקרשים מהווים כחלק מגילוי השכינה המצפינה את עצמה ולא רק ככיסוי לה ועל כן נדרשים לשיטתו שני כיסויים.

96. כפי שביארנו בפרקים על מזבח העולה ועל הכיור.

97. ראה רש"י שמות ל', ט"ו ושם ל"ח, כ"ו.

98. שמות ל', ט"ו.

לעומת זאת דוקא נתינת חצי שקל רומזת היא לכל אחד שאין לו שלמות עצמית ללא חברו.

התורה מלמדת אותנו שאין לו לאדם לחשוב שהוא שלם כי במחשבה הוא נפרד מהכלל, ולפיכך - מחצית - כלומר, שהוא מצד עצמו חסר וששלימותו תלויה בהתחברות עם ישראל⁹⁹.

זהו כנגד הפן של כלל ישראל - החצר.

שילוב זה של החצר והקרשים על ידי האדנים נחשב ככיסוי לרבי נחמיה, שכן אע"פ שפן של קרש יש בהם באדנים ולא רק כיסוי, לשיטתו שילוב של כלי וכיסוי יכול להיחשב ככיסוי, כפי שמצאנו בקרשים עצמם, שמחד היו ככלי קודש ומאידך כיסו על השכינה.

על כן כמו שבקרשים ישנו גם כן פן של כיסוי כך באדן ישנו פן של כיסוי.

לרבי יהודה שטוען שיש צורך מבחוץ בכיסוי מלא, יש צורך ביריעות לכסות אף את האדנים.

לאור יסוד הצפנת השכינה הקיים בקרשי המשכן ניתן לעמוד על עוד משמעות הקיימת בקרשים.

האור הצפון

כתוב במדרש¹⁰⁰:

ד"א יועשית את הקרשים למשכן' א"ר אבין משל למלך שהיה לו איקונין (=צורת פנים) נאה. אמר לבן ביתו עשה לי כמותה א"ל אדוני המלך איך יכול אני לעשות כמותה א"ל אתה בסממניך ואני בכבודי. כך אמר הקב"ה למשה יראה ועשה' אמר לפניו רבון העולם אלוה אני שאני יכול לעשות כאלו? א"ל 'כתבנית' בתכלת ובארגמן ותולעת שני. וכשם שאתה רואה למעלה כך עשה למטה, שנאמר יעצי שיטים עומדים' כנתון באיסטרטיא (=צבא - 'מתנות כהונה' שם) של מעלה, ואם תעשה כאותה של מעלה למטה אני מניח סנקליטין (=בית דין ושרי יועציו - 'מתנות כהונה' שם) של מעלה ומשרה שכינתי ביניכם למטה. מה למעלן 'שרפים עומדין' אף למטה יעצי שיטים עומדים' מה למעלה כוכבים אף למטן כן. אמר רבי חייא בר אבא מלמד שהיו קרסי זהב נראין במשכן ככוכבים הנראים ברקיע.

היכולת שלנו לקלוט את האור הצפון בתוך קרשי המשכן¹⁰¹ הוא ע"י הצפנתו בחומרים טבעיים. אם כוונתו של האדם בעשיתו התחתונה היא לקיים את ציוויו של הקב"ה יועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹⁰² אזי אכן לתוך החומרים הטבעיים יורדת השכינה וואם

99. האדמו"ר רבינו אברהם מסוכוצ'וב זצ"ל, "נאות הדשא" (מובא פה על הפס' הנ"ל ב"פניני החסידות").

100. שמות רבה ל"ה, ו'.

101. ראה "מורה הנבוכים" לרמב"ם ח"א פרק י"ט.

102. שמות כ"ה, ח'.

תעשה כאותה של מעלה למטה אני מניח סנקליטין של מעלה ומשרה שכינתי ביניכם למטה".

בצורה זו מובנת ההשוואה בין הנמצא למעלה "שרפים עומדים ממעל לו" לבין הנמצא למטה "עצי שיטים עומדים". מה היא פעולתם של שרפי מעלה?
זאת מבאר לנו הנביא ישעיה¹⁰³:

שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף¹⁰⁴.

כיסוי גילוי השכינה נעשה ע"י שרפי מעלה וכנגדם קרשי מטה מכסים את גילוי השכינה במקדש.

קרסי הזהב הנראים במשכן הינם ככוכבים הנראים ברקיע - יריעות המשכן (=שהנם כחלק מהקרשים כפי שראינו לעיל, ואף פה במדרש משמע שהנם חלק ממערכת הקרשים) מחוברות בקרסי זהב.

קרסי הזהב באים כנגד הכוכבים המייצגים את ריבוי הפרטים שבישראל, ע"פ הבטחת ה' לאברהם אבינו¹⁰⁵:

ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך.

הכוכבים שנראים בדרך כלל לעין כל ומוסיפים אור לעולם מוצפנים בתוך היריעות התחתונות ומתוך צניעותם יוסיפו אור רוחני לעולם "ונתתיך לאור גוים להיות ישועתי עד קצה הארץ"¹⁰⁶.

את יסוד ההצפנה והצניעות אכן לומדים אנו מקרשי המשכן ומיריעותיו כפי שאמרו חז"ל¹⁰⁷:

וכיון שעמד אוהל מועד אמר (=הקב"ה) יפה היא הצניעות שנאמר יוהצנע לכת עם ה' אלוהיך הרי הוא מדבר עמו באוהל מועד.

לאור זאת מובן הדימוי שראינו לעיל ביחס ליריעות האוהל שסרוחים מאחורי המשכן לדעת רבי יהודה "תנא דבי רבי ישמעאל למה משכן דומה? לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה"¹⁰⁸ - יסוד הצניעות.

יסוד הצניעות הבא בארזי המשכן מכפר הוא על מעשי פריצות הבאים בישראל. זאת מצאנו במדרש תנחומא¹⁰⁹:

103. ישעיה ו', ב'.

104. התעופה מבטאת את פעולתו יתברך מבעד להסתרתו - עיין מו"נ ח"א פרקים מ"ג, מ"ח.

105. בראשית ט"ו, ה'.

106. ישעיה מ"ט, ו'.

107. במדבר רבה א', ג'.

108. שבת צ"ח ע"ב.

109. תרומה ט'.

למה קורא אותם עצי שיטים (=הרי הם ארזים)? כדי לרפאות מה שעתידין לעשות בשיטין שנאמר 'וישב ישראל בשיטים' (=והמשך הפסוק הוא 'ויחל העם לזנות אל בנות מואב').

צניעות זו שבמשכן המצניעה ומגינה על כל עם ישראל קיימת גם כן בכיסוי העצים כדברי המדרש¹¹⁰:

ומיני מכסאות היו שבעה: שש משזר, ותכלת, וארגמן, ותולעת שני, ומעשה עיזים, ועורות אילים מאודמים, ועורות תחשים, וכנגדן נתן הקב"ה לישראל שבעה ענני כבוד: ארבעה בארבע דפנות, ואחד למעלה ואחד למטה ואחד ההולך לפניהם.

צניעות הכבוד שבמשכן היא שנתנה את השמירה לעם ישראל ע"י ענני הכבוד.

גם אם עם ישראל חוטא בשיטים - שנכנסת בו רוח שטות כדברי חז"ל: "שיטים שעשו שטות"¹¹¹, מובטחים אנו לתיקון הדבר ע"י כיסויו של הקב"ה מעלינו כדברי הנביא¹¹²:

וה' מתסה ומעוז לבני ישראל... והיתה ירושלים קודש וזרים לא יעברו בה עוד. והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב וכל אפיקי יהודה ילכו מים ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השיטים.

מתסה ה' לעמו יתקן את ההשפעה הזרה של הזרים שעם ישראל התערב בהם. חטא השיטים יתוקן ע"י עצי השיטים העומדים כדברי המדרש¹¹³:

אמר הקב"ה לעולם הבא אני מרפא את השיטים שנאמר 'והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב וכל אפיקי יהודה ילכו מים ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השיטים'.

נראה שיסוד זה של הצפנת האור וצניעות ישראל שראינו בקרשים ובכיסויים מוצא את ביטויו ג"כ במערכת בריחי הקרשים.

בריחי הקרשים

על מנת להעמיד קירות באורך 30 אמות ישנו צורך בחיבור הקרשים אחד אל השני. טבעות עמדו בראש הקרשים והצמידו את הקרשים זה לזה כפי שנאמר¹¹⁴: "ויתדיו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת". רש"י על פסוק זה כתב:

כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צידיו כדי עובי טבעת ומכניסו בטבעת אחת נמצא מתאים לקרש שאצלו.

110. לקח טוב תרומה כ"ו, כ"ו.

111. מדרש תנחומא בלק ט"ז.

112. יואל ד', ט"ז - י"ח.

113. תנחומא תרומה ט'.

114. שמות כ"ו, כ"ד.

אמנם מעבר להעמדת הקרשים אחד ליד השני היה צורך לחברם ולהפכם לקיר אחד. לשם כך באה מערכת הבריחים. על הבריחים נאמר¹¹⁵:

ועשית בריחים עצי שיטים חמשה לקרשי צלע המשכן האחד. וחמשה בריחים לקרשי צלע המשכן השנית וחמשה בריחים לקרשי צלע המשכן לירכתים ימה. והבריח התיכון בתוך הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה. ואת הקרשים תצפה זהב ואת טבעותיהם תעשה זהב בתים לבריחים וצפית את הבריחים זהב.

רש"י על הפסוקים הללו ביאר כי ברבע התחתון והעליון של כל קרש שמו את הטבעות. בין הטבעות עברו שני בריחים. אורך כל בריח היה כמחצית אורך הקיר וא"כ ביחד היו ארבעה בריחים לקיר.

הבריח התיכון היה אחד לאורך כל הקיר "מבריח מן הקצה אל הקצה". בריח זה לא היו לו טבעות אלא עבר הוא בחור שנעשה בעובי כל קרש והוטמן הוא בתוך הקרשים.

לכאורה הצורך בחצית הבריחים העליונים והתחתונים לשניים היה שכן אי אפשר למצוא קרש שיהווה בריח כל כך ארוך - כשלושים אמות. רק לבריח התיכון שנצטוונו בכך יש למצוא כזה וביארו התוספות¹¹⁶ שאכן נמצא בריח ארוך 30 אמה אך רק בדרך נס.

אמנם טעם זה אינו מספק שכן ברות המערבית כל האורך היה 12 אמה וכל חצי קרש בצידי צפון ודרום היה 15 אמה כך שלא היה קושי טכני ליצור בקיר המערבי בריחים שלמים. על כורחינו לומר שיש טעם עמוק בדבר.

את צורת החלוקה של שלש נקודות בתוך מקטע כמו פה - ברבע בחצי ובשלושת רבעי הגובה מדמה ה"חזקוני" על הפסוקים פה לחלוקת הארץ לשלושת ערי המקלט כפי שנאמר¹¹⁷: "ושלושת את גבול ארצך"¹¹⁸.

ראינו לעיל את הקשר בין הקרשים לערי המקלט - יסוד ההצלה. אף בבריחים ישנה חלוקה שכזו, שכן בד בבד עם ההפנמה שאכן הקרשים יחוברו אחד לשני לא תבטל האישויות של כל אחד והיא תישמר.

לשם כך ניתן לומר שחצו את הבריחים לשנים כיסוד מחצית השקל שניתן לאדנים שראינו לעיל שקושר הוא את האחד בשני וביחד יוצרים אחדות אך לא מביטול כל פרט ופרט¹¹⁹. שונה הוא הבריח התיכון. על בריח זה נאמר¹²⁰:

והבריח התיכון בתוך הקרשים תנא בנס היה עומד.

115. שמות כ"ו, כ"ו - כ"ט.

116. שבת צ"ח ע"ב. וראה בפירוש "העמק דבר" על שמות כ"ו, כ"ח.

117. דברים י"ט, ג'.

118. ראה יהושע כ', ז' - ח'. ובגמרא מכות ט' ע"ב.

119. להרחבת ענין זה ראה "מדבר שור" לראי"ה קוק זצ"ל, דרוש י"ד.

120. שבת צ"ח ע"ב.

רש"י שם פירש שהבריח התיכון היה בריח אחד שנכפף לשלשת הרוחות בצורה ניסית ואיחד את כל פרטי המשכן. הנס היה דוקא בבריח שאינו נראה כלפי תוץ (שכן עובר הוא בתוך הקרשים) - היסוד הפנימי מאוחד הוא אצל כולם - היסוד הנפשי.

דוקא יסוד זה, שהוא המקשר את כל הפרטים, מוצפן הוא. זאת בהתאם לכך שהקרשים עצמם מצפינים הם את כבוד השכינה. כבוד השכינה עובר הוא בתוך כל אחד ואחד מישראל כשמאחדים הם יחד את כל פרטיהם לעבודת ה'.

יסוד זה של הצלת כל הפרטים ראינו שקיים הוא ביעקב אבינו ומכוחו - שאיחד את כולם כיון שישנו יסוד מקודש פנימי המאחד את כולם ובזכותו קיימת ההצלה - תבוא ההצלה לכולם. הצלה זו קיימת היא שכן השכינה המוצפנת עוברת בכולם. ממילא מתברר ששני יסודות אלו של ההצלה והאחדות מהוים יסוד אחד משותף.

לאור זאת יובנו שתי הדרשות שנדרשו בזוהר הקדוש¹²¹:

והבריח התיכון בתוך הקרשים דא הקב"ה (=יסוד השכינה העוברת בכל אחד ואחד מישראל) רבי יצחק אמר דא יעקב (=יסוד ההצלה של כל פרט ופרט מישראל) וכלא חד (=והכל אחד - תרגום "הסולם" שם).

מזבח העולה

